

ПРОСТОРОВА ОРГАНІЗАЦІЯ КЛАСУ: ЯК ЗОНУВАТИ КАБІНЕТ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

А Розглядається питання просторової організації класу початкової школи у контексті реалізації концепції Нової української школи, цілі та способи зонування навчального кабінету та створення функціональних осередків; пропонуються підходи до зонування класу та змістового наповнення його центрів, урізноманітнення варіантів організації навчального простору.

Ключові слова: освітнє середовище початкової школи; структурні компоненти освітнього середовища; просторова організація класу; навчальні центри; зонування кабінету початкової школи; навчальні зони

Постановка проблеми. Підготовка до старту Нової української школи спонукала педагогічну спільноту не тільки вивчати «Методичні рекомендації щодо організації освітнього простору Нової української школи» [3], знайомитися з досвідом колег, а й опанувати професію дизайнера, вирішуючи непрості архітектурні задачі. Предметом дискусії стало питання створення восьми повноцінних осередків в умовах стандартних за площею шкільних приміщень [1; 3; 6].

У якості аргументу на користь продуманої просторової організації класу скористаємося дослідженням Фредеріка Лалу, автора книги «Відкриваючи організації майбутнього», який зазначає, що те, як організований простір, неявно формує наше мислення і поведінку [2, с. 208]. Цей взаємозв'язок між формою простору й поведінкою людини проявляється в особливих рухах, емоційних станах, жестах, а також інших діях людини, що вказують на стан внутрішнього комфорту або дискомфорту, напруги або розслаблення. Одноманітний дизайн викликає втому, нудьгу, роздратування, гармонічний – підвищує настрій і працездатність, покращує сприйняття. Зазначимо, що формальний підхід до просторової організації класу без розуміння змісту і значення даного виду діяльності, не буде мати розвивального ефекту, працювати на освітній результат.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Концепція зонування навчальних кабінетів не є новою для педагогіки. Варто згадати школи Марії Монтесорі, Рудольфа Штайнера, що мали конкретні приписи для вчителя щодо організації простору класу, змістовного наповнення й функціоналу кожної зони. У вітчизняній педагогіці організації навчального середовища значну увагу приділено в освітній програмі «Довкілля». Поділ приміщення класу на зони у зазначених системах націлений на розширення можливостей для проектної і дослідницької діяльності, формування самостійності в учнів, налагодження продуктивної взаємодії учасників освітнього процесу.

Користуючись дослідженнями з проблем моделювання шкільного освітнього середовища, виділимо основні положення, що є значущими в рамках проблеми, що вивчається.

1. Просторова організація класу стосується просторово-предметного середовища, що розглядається науковцями

в якості структурного компонента освітнього середовища (В. Ясвін, В. Панов), включаючи приміщення для реалізації освітнього процесу, його архітектуру і дизайн, необхідне обладнання, шкільну територію. Організація окремого класу має підпорядковуватися загальній стилістиці закладу, і в той же час, маючи власні функції, реалізовувати призначення кабінету.

2. Розвивальний потенціал конкретного просторового оточення не визначається лише сукупністю предметних одиниць, тобто наявністю засобів навчання, меблів, спеціально обладнаних приміщень. Він забезпечується можливістю для всіх суб'єктів освітнього процесу взаємодіяти із середовищем, опанувати його, здійснювати просторовий і предметний вибір, змінювати, конструювати його в процесі власної діяльності.

3. Простір класу – це місце докладання зусиль дитини, спрямованих на осмислення себе, своїх потреб, інтересів, бажань. Він виступає результатом засвоєння, усвідомлення й осмислення об'єктивної реальності, яка виникає в процесі взаємодії особистості з навколишньою дійсністю.

4. Простір виступає як поле актуальних можливостей. Самі по собі об'єкти простору не створюють. Для цього необхідне специфічне «накладання» вектора особистісних або соціальних ставлень, які й структурують об'єкти відносно один одного, тобто створюють «простір» [7; 8]. Учитель забезпечує «зустріч» дитини з предметами та об'єктами середовища, виступаючи фасилітатором.

Мета статті полягає в дослідженні просторової організації класу початкової школи у контексті реалізації концепції Нової української школи, цілях і способах зонування кабінету, створення функціональних осередків і ролі вчителя початкових класів у формуванні шкільного освітнього середовища Нової української школи.

Викладення основного матеріалу. Прагнучи підвищити якість освітнього процесу, держава сьогодні заохочує вчителів створювати оптимальні середовища: поширювати ефективні методи викладання та педагогічно доцільного облаштування класів, шукати можливості для розвитку творчості.

Зонування простору використовується як декораторський прийом, що дає можливість візуально поділити приміщення на функціональні зони, не порушуючи його загальної стилістики, забезпечити відчуття безпеки і ком-

форту для всіх суб'єктів освіти. Щоб грамотно виконати ці завдання, вчителю треба чітко розуміти для чого зонувати приміщення класу і в який спосіб можна досягти найкращих результатів.

Як правило, зонування в навчальному кабінеті школи використовують для вирішення наступних завдань:

- виділення зон із різним функціональним призначенням, наприклад, ігрова, навчальний центр, бібліотека, куточок усамітнення тощо;

- забезпечення раціонального використання простору та зручності пересування приміщенням (продуманий дизайн позбавляє простір зайвого);

- підвищення функціональності корисної площі (мебле-трансформери, модулі допомагають зекономити місце, роблять простір варіативним);

- розвитку самостійності у дитини, відповідального ставлення до оточуючого середовища (дитина сама обирає центр для роботи, організовує свою діяльність);

- оптичної корекції приміщення, наприклад, за допомогою продуманого зонування класної кімнати його можна візуально збільшити або зробити затишнішим.

Організуючи простір, вчителю варто спиратися на знання про психологічні особливості дітей початкової школи, дотримуватися принципу інтеграції освітніх галузей, сприяти становленню особистості учня. Просторове середовище організовується таким чином, щоб кожна дитина знайшла собі справу до душі, воно має виконувати освітню, розвивальну, виховну, стимулювальну, комунікативну функції.

Існує декілька способів поділу приміщення класу на різні функціональні зони, серед них:

- облаштування подіуму, що дозволить візуально виділити одну або дві функціональні зони. Подіум можна облаштувати висотою від кількох сантиметрів до більш масштабних конструкцій, організовуючи таким чином додаткове місце для зберігання різних речей або майданчик для розміщення м'яких меблів, сцени тощо. При проектуванні подіуму і його розмірів треба враховувати зручність пересування в даній функціональній зоні;

- ширми – мобільні декоративні перегородки, які можна з легкістю встановлювати в потрібне місце або прибирати. Використання ширми допоможе створити затишок, забезпечить мобільність, організує центр короткотермінового використання;

- пересувні стелажі, полиці, етажерки роблять простір мобільним, здатним адаптуватися до освітніх потреб класу. Їхня наявність допомагає уникнути одноманітності, забезпечує постійне оновлення;

- штори, за допомогою яких можна відокремити затишний куточок для усамітнення, замаскувати полки, візуально ізолювати частину приміщення.

Крім того, для зонування можна застосовувати інші прийоми.

1. Кольорове маркування – виділення окремих зон за допомогою кольору – наклеювання на стіну яскравих і насичених шпалер або фарбування.

2. Різні джерела світла. Підсвічування галогенними і світлодіодними світильниками окремих зон допоможе організувати простір.

3. Різноманітність матеріалів, а також способів оброблення стін і підлоги.

4. Навігація – використання написів або інфографіки, що допомагають дитині орієнтуватися в просторі.

Зонування класу залежить від реальних потреб здобувачів освіти, ресурсів школи, кількості учнів у класі, наявності простору. Кожен ранок у Новій українській школі починається з «Ранкового кола» – місця, де діти зустрічаються, діляться інформацією, планують, обговорюють. Це може бути килимок, коло на підлозі, пуфи, стільчики, а саме головне – місце, де можна зібратися всім разом у колі. Вчителю треба заздалегідь подбати про затишне, безпечне місце для діалогу, зустрічей, планування.

За необхідності, у класній кімнаті можна облаштувати такі зони: територія математики; центр для гри; конструкторський куточок; місце для діалогу; тематичний куточок; стіна слів; бібліотека; мистецька студія; осередок інформації та комунікації; центр усамітнення тощо.

Конструкторський куточок можна об'єднати з творчою майстернею, де поруч із звичними речами (олівці, фарби, папір, пластилін) будуть зберігатися нетрадиційні матеріали (пір'я, мушлі, камінчики, зубочистки). Важливими для дослідницької діяльності є прилади природодослідника – лупа, бінокль, мікроскоп, фотокамера, щоденник досліджень. Центр гри може містити настільні ігри, а також усе для рольової гри – відрізи тканини, костюми, ляльки (настільні, пальчикові тощо). Капелюхи, парасольки, ковдри збагатять дитячу гру і порадують учнів.

Гарний дизайн класу будується на контакті дитини з навколишнім. Усі матеріали мають знаходитися в зоні доступу. Їх можна брати, з ними можна грати, по-різному компонувати. Створюючи центри, вчитель має орієнтуватися на освітні потреби дітей, матеріальні можливості школи, доцільність і раціональність використання простору. Не треба перевантажувати центри обладнанням. На полицях мають бути актуальні на даний момент матеріали, що допомагають дитині закріпити знання, підтримують мотивацію до даного виду діяльності, спонукають до нових пошуків. Велика кількість матеріалів у центрах розпоршує увагу дітей.

Важливо, щоб навчання викликало відчуття (звук, смак, дотик, пам'ять руху). Освітній процес, збагачений чуттєвими спогадами, допомагає учням зрозуміти і зберегти те, що пізнається. Кожний новий матеріал потребує презентації від учителя. Добре, якщо він буде доповнений інструкціями для самостійного використання, картками для самоперевірки, самооцінювання тощо.

Актуальним є стиль, емоційний фон, «доброзичливість простору», які формуються завдяки корпоративним кольорам школи, насиченню простору, шкільною культурою. Разом із малюнками на стінах, мотиваційними плакатами, правилами роботи в класі, піктограмами освітне

середовище веде непомітний діалог із учнями. Важливо, щоб простір не був порожнім, або наповненим виключно канцеляризмом, дієсловами в наказовому способі.

Висновки та перспективи подальшого дослідження.

Головне при зонуванні не кількість, а якість, логічність і структурованість простору. Діти мають розуміти логіку організації класу, бути учасниками створення навчальних центрів, активно працювати з матеріалами, взаємодіяти між собою. Організація освітнього середовища, ефективне використання простору класу потребують інструментів оцінки якості умов для активного й безпечного перебування дитини в школі, можливостей для прояву творчості й ініціативи.

Список використаних джерел

1. Косенко Д. Освітній простір НУШ: рекомендації та реальні можливості. URL: <http://education-ua.org/ua/articles/1163-osvitnij-prostir-nush-rekomendatsij-ta-realni-mozhливostyami>.

2. Лалу Ф. Открывая организации будущего. Пер. с англ. В. Кулябиной; [науч. ред. Е. Голуб]. 3-е изд. Москва: Манн, Иванов и Фербер, 2018. 432 с.

3. Наказ МОН від 23.03.2018 № 283 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації освітнього простору Нової української школи». URL: <https://imzo.gov.ua/2018/03/25/nakaz-mon-vid-23-03-2018-283-pro-zatverdzhennya-metodychnyh-rekomendatsij-schodo-orhanizatsiji-osvitnoho-prostoru-novoji-ukrajinskoji-shkoly/>.

4. Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.

5. Нова українська школа: порадник для вчителя. Під заг. ред. Бібік Н. М. Київ: ТОВ «Вид. дім «Плеяди», 2017. 206 с.

6. Сім навчальних зон, які повинні бути в кожному класі. URL: <http://pedpresa.ua/161857-7-navchalnyh-zon-yaki-povynni-buty-u-kozhnomu-klasi.html>.

7. Хасанов М. Р. Жизненное пространство человека. *Современные исследования социальных проблем*. 2011. № 4. Т. 8. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/zhiznennoe-prostranstvo-cheloveka>.

8. Швалб Ю. М. К определению понятий среды и пространства жизнедеятельности человека. *Экологична психологія*. За ред. Гончаренко Ю. В., Швалба Ю. М. Київ: Сталкер, 2006. (Хрестоматія). С. 490.

Дата надходження до редакції авторського оригіналу: 30.10.2018

Водолазская Т. В. Пространственная организация класса: как зонировать кабинет начальной школы.

А *Рассматриваются вопросы пространственной организации класса начальной школы в контексте реализации концепции Новой украинской школы, цели и способы зонирования учебного кабинета и создания функциональных центров; предлагаются подходы к зонированию класса и содержательного наполнения его центров, варианты организации учебного пространства.*

Ключевые слова: образовательная среда начальной школы; структурные компоненты образовательной среды; пространственная организация класса; учебные центры; зонирование кабинета начальных классов; учебные зоны

Vodolazska Tatyana. Master Classroom: How to Zone Classroom for Primary School.

S *The paper deals with the some aspects of the spatial organization of the primary school classroom in the context of the implementation of the New Ukrainian School concept, the aims and methods of classroom zoning, design of functional zones; proposes some approaches for zoning of a class and filling in content of their centers, diversification of variants of organization of educational space.*

Key words: primary school educational environment; structural components of the educational environment; spatial organization of the class; training centers; zoning of the primary school classroom; training areas